

**DENGE VE
DENETLEME
AĞI** BİRARADA.ORG

Demokrasi BAROMETRESİ

POLİTİKA BELGESİ NO:12

Mayıs, 2014

HALKIN SEÇECEĞİ İLK CUMHURBAŞKANININ KİŞİSEL BAĞIŞLARLA YÜRÜTECEĞİ SEÇİM KAMPANYASINDA ŞEFFAF OLMASINI İSTİYORUZ.

Bu seçimlerde, adaylar kamu yardımı almayacaklar. Tüzel kişilerden (şirket, sendika, vakıf, dernek gibi oluşumlar) bağış ve yardım alamazlar. Siyasi partiler de, tüzel kişiliğe sahip olduklarından, adaylara finansman desteği sağlayamayacaklar. Adaylar, sadece kendilerini destekleyen vatandaşlardan bağış ve yardım kabul edebilecekler.

Ülkemiz, tarihinde ilk defa 10 Ağustos 2014 tarihinde Cumhurbaşkanını seçmek için sandık başına gidecek.¹

Halkın seçeceği ilk Cumhurbaşkanının **seçim kampanyasını ne derece şeffaf yürüteceği**, seçilecek kişiye karşı güven duymamız açısından son derece önemli. **Denge ve Denetleme Ağı olarak, ülkemizin halk tarafından seçilecek ilk Cumhurbaşkanının, yürüteceği seçim kampanyasının finansmanının şeffaf olmasını istiyor, seçim yarışının eşit, çoğulcu ve adil rekabet ilkelerine dayalı olmasını umuyoruz.**

Seçim Kampanyasının Mevzuatına İlişkin Genelgeler Açıklanmalıdır

2012 tarihinde yürürlüğe giren 6271 sayılı Cumhurbaşkanı Seçim Kanunu, adayların kampanya finansmanının izlenmesini düzenlemektedir.² Seçim kampanyasının şeffaflığına ilişkin bu mevzuat son derece umut vericidir.³ Bununla beraber, **uluslararası standartlar ve ilkeler göz önüne alındığında, ilgili mevzuatın daha detaylı düzenlenmesi ve mevzuatta ek düzenlemelerin yer alması uygun olacaktır.** Yüksek Seçim Kurulu (YSK), Cumhurbaşkanı Seçim Kanunu ile 25 adet genelgenin hazırlandığını ve bunların zamanı gelince açıklanacağını duyurmuştur.⁴ Bugün itibarıyla bu 25 genelge hala yayımlanmamıştır. Bu nedenle, dile getirdiğimiz, iyileştirilmesi gereken alanların YSK tarafından hazırlanan genelgelerde yer alması muhtemeldir. Bu kadar önemli bir seçimi düzenleyen mevzuat ile ilgili genelgelerin hala açıklanmamış olması, biz seçmenlerin ihtimaller üzerinden değerlendirme yapmamıza neden olmakta, bu durum da açıklık ilkesiyle aykırılık oluşturmaktadır.

Seçimler ve halkoylaması serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır. Bu amaçla bir Yüksek Seçim Kurulu kurulmuştur.

Anayasanın 79. maddesine göre YSK, "Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama" görevlerini yerine getirir.

Adaylar Sadece Vatandaşlardan Bağış Ve Yardım Alabilir

Cumhurbaşkanı seçimi ülkemiz için çok özel bir seçim. Bu seçimlerde, adaylar **kamu yardımı almayacaklar. Tüzel kişilerden (şirket, sendika, vakıf, dernek gibi oluşumlar) bağış ve yardım alamazlar. Siyasi partiler de, tüzel kişiliğe sahip olduklarından, adaylara finansman desteği sağlayamayacaklar. Adaylar, sadece kendilerini destekleyen vatandaşlardan bağış ve yardım** kabul edebilecekler. Her bir kişinin adaylara yapabileceği yardım miktarı, her bir tur için **en yüksek Devlet memurunun bir aylık brüt tutarını geçemez. Bu tutar, Başbakanlık Müsteşarı'na ait olup, 9.871 Türk Lirası'dır.**

Eşit, Çoğulcu ve Adil Bir Kampanya Yürütülmelidir

Seçim kampanyalarında çok yüksek

“Seçim 10 Ağustos 2014 tarihinde olduğuna göre, adaylar sadece 30 gün boyunca kampanyalarını sürdürecekler. Kampanya sürecinin eşit, çoğulcu ve adil olması için bu süre yetersizdir.”

Halk tarafından ilk kez seçilecek Cumhurbaşkanı, kendisini seçenlerle arasındaki güvenin inşasını sağlamak ve seçim kampanyasını olabildiğince şeffaf bir şekilde yürütmek için kendisine bağış yapanları, bağışçılarının mesleki statülerini, nerede çalıştıklarını ve yapılan bağış miktarlarını açık bir şekilde, haftalık olarak oluşturdukları web sitelerinde paylaşmalı, kamuoyunu bilgilendirmelidirler.

miktarlar harcanmaktadır. Reklam giderleri, gazete ilanları, billboardların kiralanması, mitinglerin düzenlenmesi, uçak ya da helikopter kiralanması, kargo giderleri, rozet alımları ve daha pek çok harcama, seçim kampanyalarının faturasını oldukça yükseltmektedir. Bir örnek verecek olursak, 30 Mart 2014 Yerel Seçimi'nin siyasi partilere faturası 136 milyon TL oldu. Adalet ve Kalkınma Partisi'nin 41 milyon TL, Cumhuriyet Halk Partisi'nin 45.8 milyon TL, Milliyetçi Hareket Partisi'nin ise 25.8 milyon TL harcadığı belirtilmektedir.⁵ Adayların kişisel olarak harcadığı tutarların miktarı açıklanmadığından, harcamaların toplam tutarını bilmiyoruz.

YSK tarafından belirlenen takvime göre, **adaylık için başvurular 29 Haziran 2014 tarihinde başlayacak, 3 Temmuz 2014 tarihinde sona erecek.** Geçici aday listeleri 8 Temmuz da, **kesin aday listeleri de 11 Temmuz 2014** tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanacak. Seçim 10 Ağustos 2014 tarihinde olduğuna göre, adaylar sadece 30 gün boyunca kampanyalarını sürdürecekler. Kampanya sürecinin eşit, çoğulcu ve adil olması için bu süre son derece yetersizdir.

Cumhurbaşkanı, Sadece Bağışçılarının Değil, Halkın İhtiyaçlarını Gözettiğini Göstermelidir

Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Türkiye Cumhuriyeti'ni temsil eder. Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının **düzenli ve uyumlu** çalışmasını gözetir. Bu sıfatı taşıyan ve halk tarafından ilk kez seçilecek Cumhurbaşkanı, **kendisini seçenlerle arasındaki güvenin inşasını sağlamak** ve seçim kampanyasını olabildiğince şeffaf bir şekilde yürütmek için **kendisine bağış yapanları, bağışçılarının mesleki statülerini, nerede çalıştıklarını ve yapılan bağış miktarlarını açık bir şekilde, haftalık olarak oluşturdukları web sitelerinde paylaşmalı, kamuoyunu bilgilendirmelidirler.**

30 Mart 2014 Yerel Seçimleri'nin siyasi partilere 136 milyon TL'ye mal

olduğunu belirtmiştik. Bu veri ışığında, Cumhurbaşkanı seçiminin 80 milyon TL'ye mal olduğunu, seçimde 4 adayın yarıştığını ve her bir adayın eşit miktarda harcama yapacağını varsayalım. Aday başına düşecek harcama 20 milyon TL olacaktır. Kanun gereği, her bir bağışçı, bir adaya en fazla, en yüksek Devlet memurunun bir aylık maaşının brüt tutarı olan yaklaşık 12 bin TL kadar bağış yapabilir. Dolayısıyla, her bir aday, 20 milyon TL harcama yapabilmek için, maksimum tutarda bağış yapacağını varsaydığımız 1.667 bağışçıya ihtiyaç duyacaktır. Kısa sürede bu sayıda bağışçının bir seçim kampanyasına katkı verebilmeleri için üst limit bağış yapabilecek, nüfuz sahibi bağışçıların devreye girmesi muhtemeldir. Bireysel bağışlarla yürütülen kampanyalarda, büyük bağışçıların kampanyalara, küçük bağışçılara göre daha fazla miktarlarda katkı yapmaları (özellikle büyük bağışçıların üst limit bağışlar yapmaları ve nüfuzlarını kullanarak, çevresindekilere de üst limit bağış yaptırmaları halinde) seçim sonrasında bu kişilerin çıkarlarının daha fazla gözetileceği şüphesini doğurabilir.

Ortaya çıkan tabloda, varlıklı bireylerin bu yöntem ile yaptıkları bağışlar, adayın seçilmesi durumunda, karşılığında, kimi birey ya da gruplara fayda getirecek bir çıkar ilişkisine dönüşebilme riskini taşıyabilir. Bu durumun aday açısından şüpheli bir hale dönüşmemesi ve oluşabilecek yersiz iddiaların da önüne geçebilmek için, **adayların bağışçılarının kimler olduğunu, bu kişilerin mesleki konularını ve yaptıkları bağış miktarını şeffaf bir şekilde düzenli olarak kamuoyu ile paylaşmaları uygun olacaktır. Bu sayede, aday, Cumhurbaşkanı seçildiği zaman bağışçılarıyla arasındaki olası çıkar ilişkilerini işaret eden iddialara karşılık, şeffaflık ilkesiyle, aksini ispat edebilecektir. Vatandaşlar da, Cumhurbaşkanı'nın, kendisine büyük bağışlar yaparak bir çıkar ilişkisi içine girme eğiliminde olan grupların isteklerini değil, halkın ihtiyaçlarını gözettiğinin bilincinde olacaklardır.**

EK 1:

Seçimlerin Finansmanının Şeffaflığına İlişkin Uluslararası İlkeler ve Mevcut Mevzuatın İyileştirilmesi İçin Öneriler

Venedik Komisyonu, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AĞİT) ve Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu (GREGO)⁶ gibi pek çok uluslararası kuruluş, seçim finansmanının şeffaflığının halk arasında seçilen adaya karşı güvenin ve toplum huzurunun sağlanması için vazgeçilmez ilkelerden biri olduğunu belirtmektedir.⁷ Anayasa'nın 67.maddesinin son fıkrasına göre seçim kanunlarında yapılan değişiklikler, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yapılacak seçimlerde uygulanmaz. Bu seçimde geç kalınmış olduğundan, aşağıdaki uluslararası ilkeler ışığında öne çıkan iyi uygulamalar ve mevzuatın iyileştirilmesine yönelik önerilerimiz bir sonraki seçimler içindir.

Seçimlerin Finansmanının Şeffaflığına İlişkin Uluslararası İlkeler	6271 Sayılı Cumhurbaşkanı Seçim Kanunu	Mevzuatın İyileştirilmesi İçin Öneriler
Seçim takvimi, adayların bağış toplayabilecekleri ve kampanyalarını etkin bir biçimde yürütebilecekleri bir zaman dilimi göz önüne alınarak düzenlenmelidir.	Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenen takvime göre, adaylık için başvurular 29 Haziran 2014 tarihinde başlayacak, 3 Temmuz 2014 tarihinde sona erecek. Geçici aday listeleri 8 Temmuz da, kesin aday listeleri de 11 Temmuz 2014 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanacak. Seçim 10 Ağustos 2014 tarihinde olduğuna göre, adaylar sadece 30 gün boyunca kampanyalarını sürdürecekler.	Kampanya sürecinin eşit, çoğulcu ve adil olması için 30 günden daha fazla bir zamana ihtiyaç vardır. Adil, eşitlikçi ve çoğulcu bir seçimi sağlamak adına, seçim takvimi, adayların bağış toplayabilecekleri ve kampanyalarını etkin bir biçimde yürütebilecekleri bir zaman dilimi göz önüne alınarak düzenlenmelidir.
Seçim finansmanının şeffaflığına ilişkin mevzuat detaylı bir biçimde, sorulara yer bırakmayacak bir şekilde düzenlenmelidir. ⁸	Adaylar, kendi adlarına "Seçim Hesabı" olarak bir banka hesabı açacaklar. Yapılan yardımlar bu banka hesabına yatırılacak. YSK tarafından belirlenecek tutarın altında kalan yardımlar ise makbuz karşılığında alınıp seçim hesabına yatırılacak. Adaylığın kesinleşmesinden seçim sonuçlarının kesinleşmesine kadar geçen dönemde bağış ve yardımlar ile yapılan harcamalar Yüksek Seçim Kurulu tarafından tasdik edilen listelere kaydedilir. Alınan bağış ve yardımlar sadece seçim harcamalarında kullanılır ve başka bir amaç için tahsis edilemez.	Mevcut mevzuat, dile getirilen uluslararası ilkeye ilişkin boşluklar barındırmaktadır. Örneğin, 6271 sayılı Cumhurbaşkanı Seçim Kanunu'nda "bağış ve yardım" ifadeleri sadece nakdi yardımları ifade etmektedir. Adaylara aynı yardım yapılıp yapılamayacağı ile ilgili açık bir hüküm yoktur. Aynı yardımlar olacaksa bunların kaydı nasıl tutulacaktır? Aynı yardımların yapılıp yapılamayacağına dair bir hüküm mevzuatta yer almalıdır. Başka amaçlara yönelik kaynak aktarımını engellemek için, kampanya harcamalarının kategorik (aynı- nakdi) olarak tanımlanması gerektiğine dair bir ibare mevzuatta yer almalıdır. Adayların kendi kişisel kaynaklarını kullanıp kullanamayacağına dair bir düzenleme yoktur. Mevzuat, buna açıklık getirmelidir. Eğer adaylar kendi kişisel kaynaklarını kullanabilecekse, oluşturacakları bütçenin nerede ve nasıl kullanıldığı kayıt altına alınmalı, kamuoyu ile paylaşılmalıdır.
İsimsiz, sahte isimle veya başkası adına bağış yapılamayacağına dair bir ibare mevzuatta yer almalıdır. ⁹ Bağışlar düzenli olarak halka duyurulmalıdır.	YSK, adayların seçim hesabını kamuoyuna açıklamayacak, adaylar da bağışçıları açıklamak zorunda değiller. Adayların seçim süresince kendilerine yapılan bağışları açıklamaları gerektiğine dair bir ibare yok.	Seçim kampanyasını olabildiğince şeffaf ve adil bir şekilde yürütmek için adaylar, kendisine bağış yapanları, bağışçılarının mesleki statülerini, nerede çalıştıklarını ve yapılan bağış miktarını açık bir şekilde, haftalık olarak oluşturdukları web sitelerinde paylaşmalı, kamuoyunu bilgilendirmelidirler.
Adayların belli bir miktar devlet yardımı alması, seçimlerin finansmanına ilişkin temel kriterler arasında sayılmaktadır. ¹⁰	Cumhurbaşkanı Seçim Kanunu'nda, adaylara yönelik kamu yardımı düzenlenmemiştir.	Avrupa Konseyi seçimlere katılacak partilerin devlet yardımı almasını zorunlu kılmaktadır. Bu bilgi ışığında, seçimlere katılacak Cumhurbaşkanı adaylarının da, kampanyalarını yürütmesi ve adil bir siyasi rekabetin yaşanması için, az bir miktar bile olsa, devlet yardımı alabilmesi uygun olacaktır.

<p>Adaylar, adaylık başvurusu süresi içinde mal bildiriminde bulunmak zorundadır.</p>	<p>Adaylar, adaylık başvurusu süresi içinde mal bildiriminde bulunmak zorundadır. Seçilen adayın mal bildirimi, seçim sonuçlarının kesinleşmesini müteakip Resmi Gazetede yayımlanacaktır.</p>	<p>Mal bildirimlerinde hisse senetleri yanında varsa, ticari ortaklıkların da yer alması gerekir.</p>
<p>Seçim finansmanının şeffaflığının sağlanması bağımsız bir kuruluş tarafından denetlenmelidir. Bu kuruluş, kuralların uygulanmasını denetlemeli ve adayların kampanya finansmanını kontrol etmelidir.¹¹ Seçim finansmanının şeffaflığını denetleyen bağımsız kuruluşun düzenli olarak yayınladığı raporlar kamuoyuyla ve medyayla paylaşılmalıdır.</p>	<p>Aday, Yüksek Seçim Kuruluna önceden bildirmek şartıyla, seçim hesapları ile gelir ve harcamalara ilişkin bilgi ve belgelerin kayda geçirilmesi ve ibrazına ilişkin hususlarda Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanununa göre yetki almış meslek mensuplarından veya avukatlardan birini ya da birkaçını yetkili kılabilir.</p>	<p>Seçimlerde şeffaflığın sağlanmasına yönelik kuralların uygulanmasını denetleyen ve seçim finansmanını kontrol eden bağımsız bir kuruluş oluşturulmalıdır. Seçim finansmanının şeffaflığını denetleyen bağımsız kuruluşun düzenli olarak yayınladığı raporlar, bağışçıların isimleri, mesleki statüleri, nerede çalıştıkları ve yaptıkları bağış miktarlarını da içerecek şekilde haftalık olarak, bilgilendirme amacıyla oluşturulan web sitesinde duyurulmalıdır.</p>
<p>Haksız rekabeti önlemek için seçim kampanya harcamalarına tavan limiti getirilmelidir.¹²</p>	<p>YSK seçim kampanya harcamalarına tavan limiti getirmemiştir.</p>	<p>Seçim kampanyasında eşitliği sağlamak ve haksız rekabeti önlemek için, seçim kampanyasının harcamasının tavan limiti belirlenmeli, bu limitin üstünde bir harcama yapan aday ile ilgili yaptırım uygulanmalıdır.</p>
<p>Adayların seçim kampanyalarının finansmanı konusunda oluşabilecek ihlallere karşı etkin, orantılı ve caydırıcı bir yaptırım mekanizması mevzuatta yer almalıdır.¹³ Kurallara uymayan aday, seçimi kazansa bile, seçim iptal edilmelidir.¹⁴</p>	<p>Seçim sonuçları kesinleştikten 10 gün sonra, adaylar, tüm bağış ve harcama belgelerini YSK'ya sunacaklar. YSK, bir ay içinde, varsa usulsüzlüklerin ve limitlerin aşıp aşılmadığını tespit edecek. Alınan bağış ve yardımlardan belirtilen limiti aşan miktar ile harcanmayan kısım Hazineye aktarılacak.</p>	<p>Mevcut mevzuata göre, seçim kampanyasının şeffaflığının denetimi, aday seçildikten sonra yapılmış olacak. Denetim, kampanya süresince günlük olarak yapılmalı, denetimi yapan bağımsız kuruluşun yayınladığı haftalık raporlarda internet aracılığıyla kamuoyu ile paylaşılmalıdır. Herhangi bir ihlalin tespitinde de nasıl bir yaptırım uygulanacağı mevzuatta belirtilmemiştir. Adayların seçim kampanyalarının finansmanı konusunda oluşabilecek ihlaller ile ilgili etkin, orantılı ve caydırıcı yaptırımları kapsayan bir düzenleme yasalaşmalıdır.</p>

Sonnottlar

1. T.C. Anayasası madde 101- (Değişik: 21/10/2007-5678/4 md.) "Cumhurbaşkanı, kırk yaşını doldurmuş ve yüksek öğrenim yapmış Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliğine sahip Türk vatandaşları arasından, halk tarafından seçilir." http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf
2. 6271 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Seçim Kanunu, <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6271.html>
3. Ülkemizin de üye olduğu GRECO da Yüksek Seçim Kurulu tarafından Cumhurbaşkanlığı adaylarının kampanya finansmanının özel olarak izlenmesini desteklemekte ve yetkilileri yeni düzenlemeleri etkili bir şekilde uygulamaya teşvik etmektedir, "Türkiye Hakkında Uygunluk Raporu, Suç Haline Getirme (ETS 173 ve 191, GPC 2), Parti Finansmanında Şeffaflık, Üçüncü Değerlendirme Aşaması, 54. Genel Kurul, Strazburg, 20-23 Mart 2012, Tavsiye vii, md.80, s.14
4. "Cumhurbaşkanı seçimine ilişkin yurt genelinde ve yurt dışı temsilciliklerde ilk defa yapılacak cumhurbaşkanı seçimine ilişkin 25 genelgenin hazırlandığını, bunların zamanı geldikçe açıklanacağını ifade edildi.", "30 Mart Kesin Seçim Sonuçları Açıklandı", Milliyet, 7 Mayıs 2014, <http://www.milliyet.com.tr/30-mart-kesin-secim-sonuclari-aciklandi-ankara-yerelhaber-183165/>
5. "Seçim CHP'ye Pahalya Mal Oldu", NTVMSNBC, <http://www.ntvmsnbc.com/id/24963227/>
6. GRECO'nun amacı, üyelerinin yolsuzlukla mücadele sistemlerinin gözlenmesi ve kapasitelerinin artırılmasına yardımcı olmaktır.
7. Hukuk Yoluyla Demokrasi, Venedik Komisyonu, Siyasi Partiler Alanında İyi Uygulamalar, 77. Oturum, No: 414/2006, 12-13 Aralık 2008, Venedik, s.23, [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2009\)021-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2009)021-e)
8. Ibid. 15.madde: Uzman Personel (Specialized personnel)
9. Siyasi Partilerin Finansmanı ve Seçim Kampanyaları – Kurallar (Financing Political Parties and Election Campaigns – Guidelines), İsimli Bağışlar (Anonymous Donations), Ingrid Van Biezen, Birmingham Üniversitesi, Birleşik Krallık, 5.madde, s.26
10. Avrupa Konseyi, Bakanlar Komitesi, Siyasi Partilerin ve Seçimlerin Finansmanında Yolsuzluğa Karşı Temel Kurallar (Common Rules Against Corruption in the Funding of Political Parties and Electoral Campaigns), 1.bölüm: Siyasi Partilerin Dış Finansman Kaynakları (External Sources of Funding of Political Parties), 1.madde: Siyasi Partilere Kamu ve Özel Yardım (Public and Private Support to Political Parties), <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=2183>
11. Avrupa Konseyi, Bakanlar Komitesi, Siyasi Partilerin ve Seçimlerin Finansmanında Yolsuzluğa Karşı Temel Kurallar (Common Rules Against Corruption in the Funding of Political Parties and Electoral Campaigns), 5.bölüm: Teftiş (Supervision), 14.madde: Bağımsız Denetleme (Independent Monitoring), <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=2183>
12. Avrupa Konseyi, Bakanlar Komitesi, Siyasi Partilerin ve Seçimlerin Finansmanında Yolsuzluğa Karşı Temel Kurallar (Common Rules Against Corruption in the Funding of Political Parties and Electoral Campaigns), 3. bölüm: Seçim Harcaması (Electoral Campaign Expenditure), 9.madde: Harcama Limiti (Limits on Expenditure), <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=2183>
13. Siyasi Partilerin Finansmanı ve Seçim Kampanyaları – Kurallar (Financing Political Parties and Election Campaigns – Guidelines), Yasanın İhlali, Suç Türleri (Violations of the Law, Types of Offences), Ingrid Van Biezen, Birmingham Üniversitesi, Birleşik Krallık, S.69
14. Venedik Komisyonu, Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu (Venice Commission, European Commission for Democracy Through Law), Siyasi Partilerin ve Seçimlerin Finansmanı ile İlgili Uluslararası Standartlar (International Standards of Financing of Political Parties and Election Campaigns), Astana, Aralık 2008 Konferansı, Strazburg, 2009, vi. Bölüm: Yaptırımlar, 16.madde, s.47, file:///C:/Users/User/Downloads/Tanchev%202008_Financing_Election_Campaigns%20in%20new%20EU_member%20states_Conf_Kazakhstan.pdf